

דברי משה

פרשת לך לך

מחסד לא מפסידים

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

©

פרשת לך לך מחסד לא מפסידים

בפרשה אנו קוראים על הציווי של הי"ת לאברהם אבינו :
"התהלך לפני והיה תמים".

במדרש רבה בראשית (פרשא ל אות י) העמידו אותנו חז"ל
על ההבדל בין הנאמר אצל אברהם "התהלך לפני", לנאמר אצל
נח : "את האלוקים התהלך נח".

חז"ל המשילו זאת למלך שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד
קטן, אמר לקטן : הלוך עמי, ואמר לגדול : "התהלך לפני והיה
תמים", כך אברהם אבינו שהיה כוחו יפה נאמר בו התהלך לפני
והיה תמים, אבל נח שהיה כוחו רע נאמר בו : "את האלוקים
התהלך נח".

נח על אף היותו צדיק תמים כפי שהעידה עליו התורה
הקדושה, בכל זאת היה נח זקוק לסיוע מאת הי"ת, לא היתה לו
היכולת להלך בכוחות עצמו, כאותו בן קטן שכוחו רע הזקוק תדיר
לתמיכת ידו של אביו, לא כן אברהם אבינו, הוא יכל להלך
בכוחות עצמו, הוא זכה להגיע לדרגה כזו שהוא אינו זקוק לסיוע
מאת הי"ת, יפה היה כוחו להתהלך לבדו.

ועדיין צריך להבין, מהו שורש ההבדל בין נח לאברהם, מהי
הסיבה שבגינה זכה לאברהם אבינו לדרגה זו שהיה כוחו יפה
להתהלך לפני הי"ת בלא סיוע, למה נח לא זכה לזה ?

במקום אחר הבאנו את דברי המכתב מאליהו זצ"ל, שנח
אומנם כפי שהעידה עליו התורה הקדושה היה צדיק גדול, אך כל
זה בייחס לעבודת ה' האישית שלו, הוא הקדיש את עתותיו לעליה
הרוחנית של עצמו, בייחס לעבודה עם הכלל לא נתן נח מעצמו

כלום, לכך מכונה נח בספרי רבותינו "צדיק בפרוה", ביטוי זה מרמז למי שבזמן הקרה והכפור השוררים בחוץ, דואג לחמם רק את עצמו, הוא עוטר את גופו במעיל פרוה ושומר חום גופו, בעוד שהסובבים אותו קופאים למות, גם כאשר הודיע הי"ת לנח שהוא רוצה להביא מבול מים על הארץ, מבול בסדר גודל שיחריב את כל העולם, נח אפילו לא התפלל על בני דורו שינצלו, בזוהר הקדוש מובא שלכן הנביא ישעיה (פרק נד פסו' ט) מייחס את הבאת המבול לנח עצמו: "כי מי נח זאת לי מעבור עוד על הארץ", כיון שהוא לא מסר נפשו על בני דורו.

בשונה מנח שהיה עסוק ושקוע כל כולו אך ורק בבניין העצמי שלו, אברהם אבינו מסר את כל כולו למען הכלל, אלו היה אברהם מתעסק בבניין האישי שלו, לו היה מקדיש את זמנו למימוש העצמי, ודאי היה מעפיל לדרגות גבוהות שאין לשער, במסכת עבודה זרה (יד:) מובא שבמסכת עבודה זרה של ארם אבינו היו ארבע מאות פרקים, כמה תורה יכל אברהם לחדש ולהוסיף לו היה מנצל את זמנו לכך.

אכן מיום שהכיר אברהם אבינו את הי"ת, מהעת בו הציץ עליו בעל הבירה, גמלה בלבו החלטה לא להשאיר את הגילוי העצום של מציאות הי"ת בעולם רק לעצמו, עז היה רצונו של אברהם אבינו לשתף בה את כלל האנושות, ללמד את כולם שיש בורא לעולם, למטרה זו כיתת אברהם אבינו את רגליו ממקום למקום כדי לגייר עוד ועוד אנשים, לספר לעוד ועוד מבאי עולם שיש מנהיג לבירה, בכל מקום שהגיע הוא הקים אהל עם ארבעה פתחים, אליו הוא הכניס כל מי שרק עבר דרך אחד מהם, גם אם היה מדובר אנשים פחותים ביותר, ערביים ועובדי עבודה זרה, גם עליהם לא ויתר אברהם, את כולם הוא הביא בצל קורתו והפך אותם להיות מאמינים גדולים ?

את כל הרצונות הרוחניים הפרטיים שהיו לו דחק אברהם
אבינו הצידה, הוא התעסק אך רק עם דבר אחד, עם עשיית רצון
הי"ת, הוא הבין שרצון ה' הוא להפיץ את אורו בעולם, לקבץ עוד
ועוד חיילים לצבא המאמינים, מאז ראה אברהם אבינו בכך את
משימת חייו, הוא לא נח לרגע, ועשה הכול כדי להוציאה מן הכוח
אל הפועל, כדברי רבנו הרמב"ם בהלכות עבודת כוכבים (פרק א
הל' ג) : "והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה
לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם
בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על
דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך
האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם
ושתל בלבם העיקר הגדול".

כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה

במסכת ברכות (יג.) אומרים חז"ל : "כל הקורא לאברהם
אברם עובר בעשה, שנאמר : "והיה שמך אברהם", רבי אליעזר
אומר עובר בלאו שנאמר : "לא יקרא עוד את שמך אברם".
ובספרי רבותינו עמדו חומרת האיסור לקרא לאברהם אברם, עד
שהקורא לו אברם עובר בעשה ובלא תעשה ?

אחד התארים המיוחדים לה' יתברך הוא התואר "רם", כך
נאמר בספר תהילים (פרק קיג פסו' ד) : "רם על כל גוים ה' על
השמים כבודו", ושם (פרק צט פסו' ב) : ה' בציון גדול, ורם הוא על
כל העמים".

בספר אפיקי ים בביאורי אגדות על מסכת סוטה (דף ד ע"ב)
מסביר הגרי"א חבר זצ"ל, שהמונח "רם" מרמז לדבר שנמצא גבוה
מרומם מעל לכולם, לכן הי"ת נקרא רם, כי מקום מושבו הוא
בשמים ממעל.

[בשונה מהמונח "גבוה" שמרמז לדבר המתנשא לגובה, אבל עדיין יש לו שייכות וגישה אל הנמצא תחתיו, רם מרמז לגובה שאין לו שייכות עם הלמטה ממנו, אצל הגוים הקדוש ברוך הוא הוא בבחינת "רם", גם אותם המאמינים שהוא ברא את העולם, סוברים הם שאחר שהוא ברא את העולם שוב אין לו שייכות אל העולם השפל והנעשה בו, אין לו שום קשר וחיבור עם בני האדם החיים בתוכו, לא כן אצל כלל ישראל, אנו מאמינים בני מאמינים, שלמרות שה' יתברך בשמים כסאו, מכל מקום הוא משגיח בכל רגע על כל מעשה בני האדם, כדברי דוד המלך בספר תהלים (פרק קיג פסוק ה - ו) : "מי כה' אלהינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ", על אף שהוא מגביהי לשבת הוא גם משפילי לראות בארץ].

בתחילה נקרא אברהם אבינו "אברם", שם זה מרמז שאברהם אבינו זכה להעפיל לרום המדרגה, הוא הכיר את הי"ת בתכלית ההכרה, דבר בו בתכלית הדביקות, אומנם, יחד עם זאת, הוא לא חי לבדו באותו רום, מנותק מבני האדם החיים למטה, אלא חרף דרגתו העליונה, והוא הוריד את עצמו עד לאנושות הרדודה ביותר שחיה בכדור הארץ, במטרה לעלות גם אותה אל על, להביא גם אותה אל אותה הכרה פשוטה וחזקה במציאות ה' יתברך, עבור משימה זו שם אברהם אבינו נפשו בכפו, בשבילה הוא נתן את מיטב שנותיו, והשקיע בה את כל כוחותיו.

העומד מן הצד יכול לטעות ולחשוב, שאמנם נכון שאברהם אבינו עשה ופעל גדולות ונצורות בכל מה שקשור להאדרת שמו של הקב"ה בעולם, אבל יחד עם זאת אי אפשר להתכחש לעובדה שכל זה בא על חשבוננו ! על חשבון העליה הפרטית שלו, על חשבון ההשגות הגבוהות שאליהן יכל אברהם אבינו להגיע, לו היה משקיע את זמנו ואת כוחותיו בטיפוח בנינו העצמי, בלא להיכנס

לדיון אם היה שווה לו לוותר או לא, הפסד במישור אישי של
אברהם אבינו היה גם היה !

אכן מהלך חשיבה זה הינו טעות ביסודו, ואברהם אבינו הוא
ההוכחה החזקה ביותר לכך, בספר בראשית (פרק יז פסוק ה) מובא
שהוסיף הי"ת לשמו של אברם אבינו את האות ה"א, מעתה הוא
נקרא "אברהם" ולא אברם, הטעם להוספה זו אומר הי"ת : "כי אב
המון גוים נתתיך".

בשיחה לפרשת נח ביארנו ששמו הראשון של אברהם
"אברם" ביטא את גבול היכולת של אברהם אבינו מבחינת הכלים
שנתנו לו לעבודת ה', משמעותו של שם זה הוא "אב לארם", רש"י
במסכת ברכות (יג.) ד"ה בתחילה מפרש "לאנשי מדינתו", כלומר
שטוח ההנהגה של אברהם אבינו בתחילה היה מצומצם רק לאנשי
מדינתו בלבד, ההוספה של האות ה"א לשמו, באה לבטא את
התעצמות כוחו של אברהם, הנהגתו לא הסתכמה בגבולות ארם,
בבני משפחתו בלבד, אלא זכה שמצודתו תהיה פרושה בכל
העולם, מאב לארם הוא הפך לאב להמון גויים.

לדרגה רמה זו זכה אברהם דוקא בשל העובדה שהוא מסר את
עצמו למען הכלל, שעל אף גדלותו הוא לא לא הסתגר בד'
אמותיו וניתק את עצמו מעוברי דרכים, לכן הוסיף לו הי"ת דוקא
את האות ה"א, כי באות כך מובא במסכת מנחות (כט.) נברא
העולם הזה, בזה רצה הי"ת לרמז על החיבור שהיה לאברהם אבינו
עם עולם הזה, עם אנשי העולם הזה, אברהם היה המקשר בינם
לבין הקב"ה, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק אלא תולדות השמים
והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם¹.

¹ במסכת מנחות (כט:) שאלו על הפסוק בספר ישעיהו (פרק כו פסוק ד) : "בטחו בה' עדי עד
כי ביה ה' צור עולמים", מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה ? ועונה הגמרא : "כדרדש' יהודה

נמצא אפוא, שלמרות הזמן "שבזבז" אברהם אבינו בהתעסקותו עם העוברי דרכים, עם אותם הטועים אחר העבודה זרה, כדי להכניסם תחת כנפי השכינה, לא רק שלא גרם לו מכך הפסד אישי, אלא שבזכות החסד עצום שעשה עם אותם בני אדם בכך שהכיר להם את המנהיג של הבירה, בזכות זה גמל לו הי"ת שפע ענק של סייעתא דשמיא, שעל ידה ומכוחה הוא העפיל ונתעלה עד לדרגה של "התהלך לפני", וזכה להיות אב להמון גויים, להיות מרכבה לשכינה, ולהעמיד את כלל ישראל.

על כך אומר דוד המלך בספר תהלים: "מלוה ה' חונן דל", אדם שחונן את הדל, נחשב זה כאילו שהלוה להי"ת, כיון שהי"ת צריך לפרנס את אותו דל, לכן הנותן לדל די מחסורו, כביכול הוא נותן לו זאת על החשבון, וביום מן הימים יפרע לו הי"ת את חובו כביכול.

נראה פשוט שהדברים לא אמורים רק כלפי מי שהוא דל בממון, אלא גם ואולי בעיקר כלפי מי שהוא דל ברוח, כלפי מי שהוא דל בתורה, שהוא דל בידיעת ה', שכל מי שחונן דל כזה, ודאי שיפרע לו הקדוש ברוך הוא בכפל כפלים, וישפיע עליו סייעתא דשמיא עד לאין ערוך.

בר ר' אילעאי: אלו שני עולמות שברא הקדוש ברוך הוא, אחד בה"י ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר: אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, והו אומר: העולם הזה בה"י, והעולם הבא ביו"ד. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת יצא; ומ"ט תליא כרעיה? דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. וליעייל בהך! לא מסתייעא מילתא; כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן? בא לטהר מסייעין אותו, בא לטמא פותחין לו. ומ"ט אית ליה תאגא? אמר הקדוש ברוך הוא: אם חוזר [בו] אני קושר לו קשר" ע"כ. מבואר שהאות ה"א שבה נברא העולם הזה קשורה עם בעלי התשובה, שזה היה עיקר עבודתו של אברהם אבינו כמבואר בדברי הרמב"ם בהלכות עבודה זרה.

בספר תהילים (פרק קיט פסו' א – ג) אומר דוד המלך ע"ה :
"אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', אשרי נוצרי עדותיו בכל
לב ידרשוהו, אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו".

דוד המלך מדבר בשבח אותם בני אדם ההולכים בתורת ה',
הנוצרים עדותיו ודורשים אותו בכל ליבם, בתוך כל השבחים
הנפלאים מכניס דוד המלך שבח שנראה קצת תמוה. "אף לא
פעלו עוולה", והדבר צריך ביאור, האם דבר זה שבח הוא למי
שהוכתר כהולך בדרך ה' ודורש את ה' בכל לב ?

אכן כן ! תיתכן מציאות שהאדם יהיה מוכתר בכתר תורה,
שיהיה תמים בכל דרכיו, דורש את ה' בכל לבו, ויחד עם זאת הוא
פועל עוול נורא ואיום, הוא אכן לומד תורה, הוא הוגה בה יומם
ולילה, הוא מתעלה ומזדכך, אבל בכל מה שקשור לזולת הוא
אינו מקדיש מזמנו ולא כלום, אדם כזה על אף היותו מוכתר בכל
המעלות הנזכרות, הוא בבחינת פועל עוולה, רצונו של הי"ת היא
שכל אחד ימסור נפש עבור כלל ישראל, שידאג להכניס כל יהודי
ויהודי תחת כנפי השכינה, על צדיק כזה אומר דוד המלך את
השבח "אף לא עשו עוולה", שהוא אינו יושב בד' אמותיו כאותה
תרומה המובדלת מין החולין, שעליה אמר שלמה המלך ע"ה
בספר משלי (פרק כט פסו' ד) : "ואיש תרומות יהרסנה", אלא
מוסר את נפשו למען הכלל.

יסוד זה כותב ההפלאה זצ"ל בספר פנים יפות פרשת וירא
(פרק יח פסו' ג) רמוז בדברי דוד המלך בספר תהילים (פרק צב
פסו' יג) : "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". התמר כותב
ההפלאה זצ"ל, הוא עץ שעושה פירות, מחמת שהוא נותן מכוחו
להוציא פירות להנות בהם אחרים, אין בכוחו להגיע לגובה של עץ
הארז שאינו עושה פירות, שכל כוחו מושקע בהגבהת עצמו.

אומנם אומר דוד המלך ע"ה, שהצדיק שנמשל לתמר, דוקא משום שהוא אינו עסוק רק בהגדלת עצמו, אלא נותן מכוחו בשביל אחרים, אל לו לחשוב שזה בא על חשבון גדילתו, אדרבא בשל כך הוא יזכה להיות בבחינת "כארז בלבנון ישגה", בזכות זה יצליח ה' בידו לעלות מעלה מעלה כאותו ארז המיתמר לגובה.

בזכות מה זכו הגאב"ד והראב"ד לכתרה של תורה

סיפר² הנגיד ר' שמעון דייטש מלונדון במהלך הכנסת ס"ת שערך: היו אלו ימי תום מלחמת העולם השנייה, נער צעיר הייתי, ובסיום המלחמה מצאתי עצמי בן 18 שנה, מתהלך בודד בעולם, ללא מכר וגואל. בדרך כלשהי התגלגלתי ללונדון ותרתי אחר יישוב יהודי, וכאשר הפנה אותי מאן דהו לישיבתו של רבי משה שניידר, לא היה קץ לשמחתי.

עליתי לחדרו של ראש הישיבה ושטחתי בפניו את בקשתי להתקבל לישיבתו כתלמיד מין המנין. תוך רגעים התברר לי כי מצבי בכי רע. מכיוון שבפרוץ המלחמה הייתי נער כבן 12 הפסדתי לדאבוני את שנות הלימוד המכריעות ביותר. במשך שש שנות המלחמה נאלצתי להתמודד עם קשיי החיים במקום עם הוויות אביי ורבא... התוצאה העגומה היתה ידיעות דלות במיוחד בגמרא ובפוסקים, וסיכוי שואף לאפס ככל שהדבר קשור ללימודים בישיבה בעלת שם עולמי.

ראש הישיבה אמנם האיר לי את פניו, אולם הסביר לי כי אין לי מה לחפש בישיבה. "הבט", אמר בנועם, "בחורי הישיבה

² הסיפור הועתק מעלון "מעלה מעלה במעלות התורה והחסידות", היו"ל ע"י ארגון אחינו, [עלון מספר 51], בשם הגאון רבי פנחס ארלנגר שליט"א ספרו דרך עץ בראשית.

צוללים בים התלמוד שעות רבות מידי יום. רובם מילאו כרסם במסכתות רבות. לא תוכל להדביק את קצב הלימוד שלהם, וחוששני שהשהות לצדם בישיבה רק תגרום לך עגמת נפש מיותרת".

תלאות המלחמה לא הותירו לי ברירה, בהיותי פליט מוכרח הייתי למצוא לעצמי מקום אכסניה. הבהרתי לראש הישיבה, כי גם אם אצטרך ללמוד הכל מהתחלה, אעשה זאת שלב אחר שלב, ובלבד שאזכה להימנות על יושבי בית המדרש.

מלא היסוס עליתי לאולם הישיבה, נטלתי נייר ועט ורשמתי כך: "שמי שמעון דייטש, והנני פליט ממלחמת העולם. עקב שנות המלחמה ידיעותיי בלימוד דלות במיוחד, וע"כ אשמח לקבל כל עזרה שתוצע לי. אודה מאוד למי שיאות ללמוד עמי את סדרי הישיבה", את המודעה הצנועה הצמדתי ללוח המודעות ושבבי תקוה נצנצו בליבי.

יום תמים חלף בלא שמישהו יפנה אלי, אך לא התייאשתי. 'בוודאי לא שמו לב למודעה, מחר לבטח יפנה אלי אחד מבחורי הישיבה ויציע לי עזרה'. אפס, גם יום המחרת עבר במפח נפש מוחלט. לבד מברכות שלום קלושות, איש לא ממש התעניין במצבי.

בבוקרו של היום השלישי נשברתי. 'אם עד הערב לא יפנה אלי איש, אארוז את חפצי ואסתלק כלעומת שבאתי'. סדר ראשון חלף ביעף, וגם סדר שני נטה לערוב, ובהגיע הסדר השלישי קמתי והתכוונתי לצאת לדרך'. בין כה וכה איש לא שם לב לנוכחותי, מדוע שיבחינו בהעדרי? פילח הרהור נוגה את ליבי.

לפתע חשתי נגיעה בכתפי. הסתובבתי. מולי עמדו שני בחורים. אחד מהם אמר לי כך: "בימים האחרונים לא שהינו

בישיבה, ורק עתה הגענו. הבחנו במודעה המרגשת שעל הלוח, ומיד חיפשנו אותך. אתה הוא שמעון, הלא כן?" השבתי בחיוב, והבחור הציג את עצמו ואת חברו. "שמי טוביה ושם חברי משה, אנו נלמד אתך שני סדרים ביום, בשמחה רבה".

הדובר עצר לרגע את שטף דיבורו והציץ בי לראות אם נחה דעתי קמעה, ולמראה ההלם שאחז בי, החל מעודדני במילים חמות ומרגשות.

החל מיום המחרת נפתח דף חדש בחיי. שני הבחורים המופלאים השקיעו בי את כל מרצם. לעיתים ריחמתי עליהם. ניכר היה בהם שלמדנים מופלגים הם, ובכל זאת היה עליהם ללמדני את יסודות הגיון התלמוד, את הלשון הארמית, ואת התהוות מהלכיי הסוגיות, שלא לדבר על רש"י, תוס', ושאר המפרשים. צעד אחר צעד הובילוני משה וטוביה, ובסיום תקופה לא קלה ולא קצרה שדרשה מצדם הקרבה אדירה, העמידוני על קרקע מוצקה, כשהם נהנים לראות אותי לומד בכוחות עצמי".

וכאן, כשדמעות עיניו מלעלעות את קולו, הגיע רבי שמעון אל נקודת השיא בסיפור חייו המרגש: "עשרות שנים חלפו מאותה תקופה בחיי, ועודני זוכר את הבחורים שלמדו באותם ימים בישיבת הרב שניידר. את כולם אני מכיר גם היום. מעיד אני כאן נאמנה, כי מכל הבחורים שסירבו ללמוד איתי לא צמח אפילו תלמיד חכם אחד שתורתו אומנותו! משום שחסו על זמנם ולימודם, לא זכו להתגדל כראוי בתלמוד תורה. ואמנם גם אני לא זכיתי להיות תלמיד חכם, אולם לכל הפחות זכיתי לברכת עושר, שבכוחה אני מחזיק תורה במידה רבה, רק אותם שני בחורים ש"בזבזו" את זמנם והשקיעו אותו בבחור אלמוני, פליט מלחמה שאפילו לשון ארמית אינה שגורה על לשונו, רק הם זכו וצמחו

לגדולי הדור. טוביה הנער גדל והיה לגאב"ד העדה החרדית
בירושלים, הגאון רבי יצחק טוביה וייס, ומשה הנער גדל והיה
לראב"ד העדה החרדית בירושלים, הגאון רבי משה שטרנבוך.
אכן, מחסד לא מפסידים!

לעיתים עלולות לעבור שנים רבות, אך בסופו של דבר
מתברר כי החסד היה משתלם יותר מכל... לנותן עצמו.

